

Europa w cieniu Francji. Wojny Ludwika XIV

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Samuel von Pufendorf, *De rebus gestis Friderici Wilhelmi*. Cytat za: Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, nr 38, Europa w okresie Ludwika XIV, oprac. J. Feldman, Kraków 1924, s. 22.
- Źródło: Samuel von Pufendorf, *De rebus gestis Friderici Wilhelmi*. Cytat za: Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, nr 38, Europa w okresie Ludwika XIV, oprac. J. Feldman, Kraków 1924, s. 19–20.

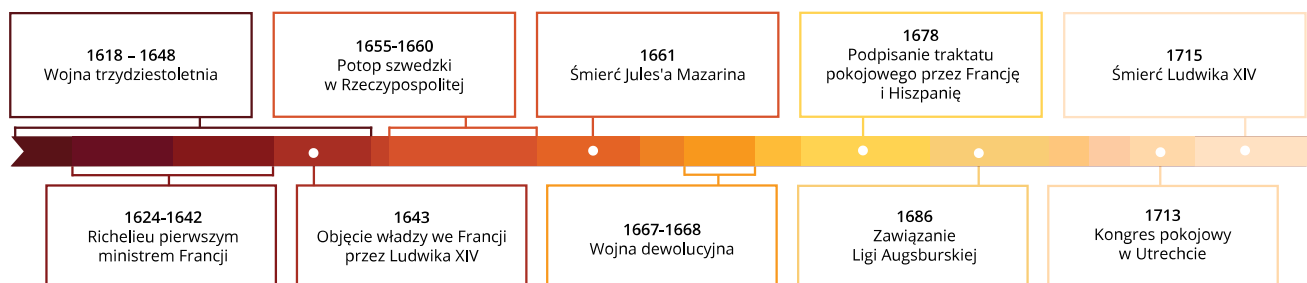
- Źródło: Jean Bodin. Cytat za: *Historia idei politycznych. Wybór tekstów*, oprac. St. Filipowicz, A. Mielczarek, K. Pielński, M. Tański, Warszawa 2012, s. 331.

Europa w cieniu Francji. Wojny Ludwika XIV

Jacques Laumosnier, *Małżeństwo Ludwika XIV z Marią Teresą, 9 czerwca 1660 r.*
 Źródło: XVII w., domena publiczna.

Nieudana próba wzmocnienia władzy Habsburgów w Rzeszy w połączeniu z upadkiem potęgi Hiszpanii oznaczała wysunięcie się Francji na czoło potęg politycznych Europy. W istocie jej interesy polityczne wykraczały daleko poza zachód kontynentu. Już od XVI w. łączyły ją dobre kontakty z Turcją, a od czasu wojny trzydziestoletniej także ze Szwecją. Oba te państwa były przez Francję wykorzystywane jako narzędzie nacisku na cesarza, jej głównego przeciwnika.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wymienisz konflikty, w które zaangażowała się Francja za panowania Ludwika XIV, i opiszysz, jakie skutki przyniosły.

- Wyjaśnisz, w jaki sposób koligacje rodzinne oraz orzeczenia sądowe były wykorzystywane, aby uzasadnić pretensje do zajęcia obcych ziem.
- Ocenisz metody, jakie stosował Ludwik XIV, aby usprawiedliwić swoją agresywną politykę.

Przeczytaj

Europa w cieniu Francji

Wspólne interesy z Turcją i Szwecją oznaczały, że dyplomacja francuska z uwagą śledziła wydarzenia w Europie Środkowo-Wschodniej, w tym także w Polsce.

Podstawą przewagi Francji nad sąsiednimi mocarstwami było wzmocnienie władzy centralnej w tym kraju. Za sformułowaniem tym kryje się pięciokrotny wzrost dochodów skarbu, będący efektem proporcjonalnego podniesienia podatków. Było to dziełem kardynała Armanda Richelieu, który w latach 1624–1642 piastował urząd pierwszego ministra króla Ludwika XIII, oraz jego następcy na tym urzędzie, kardynała Jules'a Mazarina. Dopiero po śmierci tego ostatniego w 1661 r. faktyczną władzę objął 23-letni król Ludwik XIV, a jego długie, trwające aż do 1715 r. panowanie wypełniły liczne wojny.

Armand Jean Richelieu (1585–1642). Zręczny polityk i genialny mediator, przez wiele lat współrządził Francją. Stworzył prywatną armię szpiegów, a także oddział muszkietierów. Przypomnij sobie, w jakim słynnym dziele została utrwalona jego postać.
Źródło: Philippe de Champaigne, National Gallery, London, domena publiczna.

Wojny w Niderlandach

W latach 1667–1668 Ludwik XIV usiłował oderwać od osłabionej Hiszpanii południowe Niderlandy (tzw. [wojna dewolucyjna](#)). Interwencja dyplomatyczna zaniepokojonej francuską agresją Holandii spowodowała, że wojna zakończyła się tylko częściowym powodzeniem. Ludwik XIV przyłączył do swego królestwa jedynie okręg Lille.

Wkrótce Francja zwróciła się przeciw samym Niderlandom, które w latach 1672–1679 obroniły się tylko dzięki desperackiej decyzji o otwarciu tam i zatopieniu części swego terytorium. Tak o działaniach Francji pisał żyjący w XVII w. niemiecki teoretyk prawa i historyk Samuel von Pufendorf:

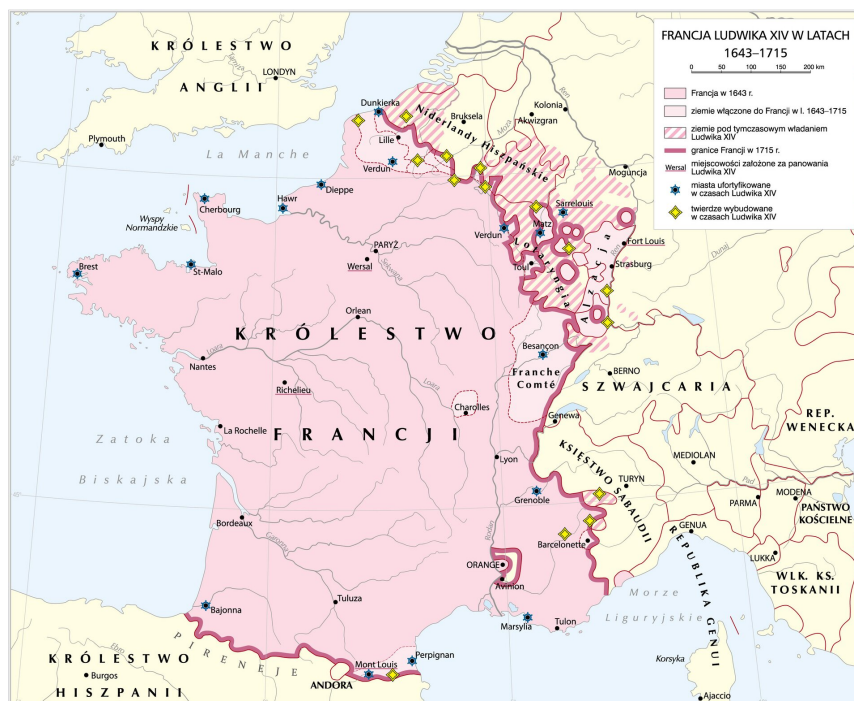
☞ Samuel von Pufendorf

De rebus gestis Friderici Wilhelmi

Aczkolwiek słabość Hiszpanii napawała Francuza nadzieją, że przyjdzie mu z łatwością raz jeszcze pochłonąć część prowincji hiszpańskich, jednakowoż uważał on za nieodzowny warunek powodzenia swych planów zgnieść pierwszej potęgę Holendrów, którzy nie ścierpieliby nigdy, by prowincje belgijsko-hiszpańskie zostały przezeń ujarzmione. Byli oni przeświadczeni do głębi, iż im samym grozi pewna zagłada z chwilą, gdy Francuz stanie się ich sąsiadem granicznym [...]. Wbrew spodziewaniu wszystkich Holandia znalazła się w bardzo niebezpiecznym położeniu. W przeciągu miesiąca Francuz wraz ze sprzymierzeńcami swymi, biskupami kolońskim i monasterskim, zajął trzy prowincje: Geldrię, Oberysseł i Utrecht, jako też twierdzę w namiestnictwie kolońskim i księstwo Klewe, obsadzone załogą holenderską. Wszystkie te miasta padały po bardzo słabym oporze lub poddawały się bez oporu i zostały wydane przez zdobywcę na łup surowych praw [...]. Wróg wdzierał się do samego wnętrza Holandii i nieledwie pokazywał się już w obliczu Amsterdamu, gdy zerwano tamy, woda zalała kraj i wstrzymała pochód Francuzów.

Źródło: Samuel von Pufendorf, *De rebus gestis Friderici Wilhelmi*. Cytat za: Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, nr 38, Europa w okresie Ludwika XIV, oprac. J. Feldman, Kraków 1924, s. 19–20.

W obronie Zjednoczonych Prowincji i przeciw **hegemonii** francuskiej zawiązał się międzynarodowy sojusz, w którego skład weszły: cesarstwo, Brandenburgia i Hiszpania. Holandia wprawdzie zachowała niepodległość, ale przy zawieraniu pokojów z uczestnikami wojny to Francja dyktowała warunki. Wojnę z Holandią i Hiszpanią zakończyło podpisanie w 1678 r. traktatu w Nijmegen, na którego podstawie Francja uzyskała od Hiszpanii tereny Franche-Comté oraz część hiszpańskich Niderlandów.

Wymień państwa, z którymi Francja toczyła wojny w czasach panowania Ludwika XIV.

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY-SA 3.0.

Wojny w krajach I Rzeszy Niemieckiej

Kolejnym krokiem Ludwika XIV była próba **aneksji** księstw **Rzeszy** położonych na zachodnim brzegu Renu i oparcia granic Francji na tej rzece. W tym celu armia francuska tworzyła fakty dokonane, zajmując poszczególne księstwa, po czym publikowano traktaty mające dowieść, że tereny te historycznie należą do Francji, a więc stanowią tzw. reuniony (z franc. *réunion* – ponowne przyłączenie). W ten sposób Ludwik XIV zajął m.in. Strasburg oraz części Luksemburga, Lotaryngii i Alzacji. Oto co o tej polityce francuskiego monarchy pisał Samuel von Pufendorf:

☞ Samuel von Pufendorf

De rebus gestis Friderici Wilhelmi

Pokój w Nimwegen [tj. w Nijmegen z 1678 r., pokój kończący wojnę holenderską] zaczął wydawać swe fatalne owoce. Francuz bowiem przy pomocy osobnych traktatów, posługując się swymi zwykłymi sztuczkami, powaśnił sojuszników, co stało się nie bez ich współwiny, a przepoiwszy ich wzajemną nieufnością i nienawiścią, uznał, że oto chwila odpowiednia do zagarnięcia tego, czego od dawna pożądał, i przywłaszczenia sobie pod osłoną błahych pretensji dużego szmatu kraju po lewym brzegu Renu. Aby zaś dla ryzykownego tego postępu stworzyć pewien pozór prawny, począł zmyślać, że przysługuje mu

najwyższa władza nad obiema Alzaccjami [tj. terenami spornymi na pograniczu francusko-niemieckim], jak niemniej nad lennikami trzech biskupstw, wobec czego ma prawo nie tylko te posiadłości, lecz w ogóle wszystko, co przynależy do obydwu Alzacji, oddać ponownie pod władzę Francji. Aby się jednak nie wydawało, że bez zbadania podstaw prawnych, posługuje się jeno gwałtem, ustanowił następnie w Bryzgowni i Metz rzekome trybunały, które na wniosek królewskiego prokuratora Francji, przyznały mu wszystko, czegokolwiek tylko zechciał zażądać. Dla zamaskowania tego aktu przemocy, wymyślono dlań określenie: „reuniony”. Oczywiście, że sumienniejsi rzeczoznawcy uważali, że brzmi to jak szyderstwo, przydane do krzywdy. Nie wątpiono też, że tacy sędziowie przyznają Francuzom całą kulę ziemską.

Źródło: Samuel von Pufendorf, *De rebus gestis Friderici Wilhelmi*. Cytat za: Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej, nr 38, Europa w okresie Ludwika XIV, oprac. J. Feldman, Kraków 1924, s. 22.

W 1686 r. zawiązała się antyfrancuska Liga Augsburska, w skład której weszły cesarstwo, Bawaria, Holandia, Hiszpania, Szwecja i Anglia, a dwa lata później wybuchła wojna. Na mocy kończącego ją, zawartego w 1697 r. pokoju w Rijswijk, Francja musiała oddać część zagarniętych terenów (reunionów), zachowując jedynie Strasburg oraz Saarlouis. W ten sposób w Europie Zachodniej przywrócona została równowaga sił, której zagrażała agresywna polityka Króla Słońce, jak nazywano Ludwika XIV.

Wojna o sukcesję hiszpańską

Przyczyną ostatniego konfliktu zbrojnego z udziałem Ludwika XIV było wygaśnięcie hiszpańskiej linii Habsburgów wraz z bezpotomną śmiercią Karola II w 1700 r. Do schedy po nim aspirowała austriacka gałąź dynastii, pragnąca utrzymać we władaniu rodu hiszpańskie imperium z Ameryką Łacińską i innymi koloniami. Pretensje do tronu Hiszpanii zgłosiła także Francja w osobie wnuka Ludwika XIV, księcia Filipa, pochodzącego z młodszej linii Burbonów. Z kolei dla Anglii i Holandii, które w latach 1688–1702 wiązał wspólny monarcha –

Król Karol II, obraz hiszpańskiego malarza barokowego Juana Carreño de Mirandy. Karol II Habsburg (1661–1700), syn Filipa IV i jego drugiej żony (a zarazem siostrzenicy) Marianny Habsburg. Jego narodziny wywołały nadzieję na przetrwanie dynastii, Karol jednak okazał się być ofiarą kazirodzich związków zawieranych od lat w rodzie Habsburgów. Większość jego antenatów była spokrewniona – w aż 14 liniach był potomkiem jednej kobiety, Joanny Szalonej! Karol urodził się ze zdeformowaną szczęką, przez co nie mógł żuć potraw, mówił bardzo niewyraźnie i cały czas się ślinił. W 1679 r. poślubił Marię Ludwikę Orleańską, małżeństwo jednak prawdopodobnie nigdy nie zostało skonsumowane, choć okazało się bardzo udane. Maria Ludwika zmarła w 1689 r., drugą żoną Karola została Maria Anna Neuburska, ale i to małżeństwo pozostało bezpotomne. Lata rządów Karola II były dla Hiszpanii niepomyślne. Krajem targały wojny – z Francją i Portugalią, panowały klęski głodu i epidemia dżumy.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wilhelm III Orański (namiestnik Niderlandów i król Anglii), przejęcie tronu w Madrycie przez Francuza było rozwiązaniem niekorzystnym. Na Wyspach narodziła się bowiem wówczas nowa koncepcja porządku w Europie, której zasadniczym punktem miało być zachowanie równowagi sił na kontynencie, dzięki czemu Anglia mogłaby występować w roli arbitra i jednocześnie skoncentrować swą uwagę na [ekspansji](#) zamorskiej.

Prowadzoną od 1701 r. na wielu frontach (południowe Niderlandy, Hiszpania, Niemcy, Włochy) wojnę o sukcesję po Habsburgach hiszpańskich zakończył kongres pokojowy w Utrechcie w 1713 r. Tron Hiszpanii objął Filip V, otwierając linię Burbonów hiszpańskich. Pod jego berłem znalazły się też kolonie w Ameryce, podczas gdy Neapol, Sycylia i Niderlandy, dotychczas hiszpańskie, przypadły Habsburgom austriackim. Dla Anglii koniec wojny oznaczał przyłączenie Nowej Fundlandii i Nowej Szkocji (dziś w Kanadzie) oraz Gibraltaru, a także przejęcie lukratywnego hiszpańskiego handlu niewolnikami. Najważniejszą jednak konsekwencją konfliktu okazało się zapoczątkowanie polityki równowagi europejskiej, która miała być [dewizą](#) polityczną Wielkiej Brytanii przez następnych 250 lat.

Filip V Hiszpański (1683–1746). Uchodził za władcę słabego charakteru, ulegającego wpływom swoich dwóch żon (Elżbiety Farnese i Marii Ludwiki Saubadzkiej) oraz swoich doradców. Jego ministrowie zreformowali administrację i skarb państwa, rozbudowali flotę wojenną, usprawnili handel kolonialny i rozruszali gospodarkę. Król angażował się w sprawy Włoch oraz Francji. Wystąpił przeciw Rosji, Austrii, Prusom i Danii w wojnie o sukcesję polską. W 1741 r. przystąpił do wojny o sukcesję austriacką, ale nie dożył jej zakończenia. Jak myślisz, czy portret króla powstał już po objęciu przez niego tronu Hiszpanii?

Źródło: Miguel Jacinto Meléndez, domena publiczna.

Słownik

aneksja

włączenie siłą przez państwo całości lub części terytorium innego państwa

dewiza

zasada działania lub postępowania, którą ktoś kieruje się w życiu

ekspansja

zajmowanie przez państwo nowych terytoriów, zdobywanie rynków zbytu

hegemonia

przywództwo jakiegoś państwa, organizacji lub grupy społecznej lub ich przewaga nad innymi

Rzesza

in. Pierwsza Rzesza, Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego; państwo istniejące w latach 962–1806

Niderlandy

(hol. *Nederlanden*, franc. *Pays-Bas*) historyczna nazwa nizinnych terenów u ujścia Renu, Mozy i Skaldy do Morza Północnego, z czasem rozciągnięta także na Ardeny i sąsiednie wyżyny, obecnie wchodzi w skład Belgii, Holandii i Luksemburga

wojna dewolucyjna

prowadzona w latach 1667–1668 wojna między Francją a Hiszpanią; wywołały ją roszczenia Ludwika XIV do hiszpańskich Niderlandów na wypadek śmierci króla hiszpańskiego Filipa IV, będącego teściem Ludwika; król francuski powoływał się na prawo spadkowe, tzw. dewolucyjne, które zapewniało dzieciom z pierwszego małżeństwa (czyli jego żonie Marii Teresie) pierwszeństwo w dziedziczeniu po śmierci ojca

Słowa kluczowe

równowaga sił, Francja, Hiszpania, Liga Augsburska, Ludwik XIV, wojna dewolucyjna, reuniony, Niderlandy, wojna o sukcesję hiszpańską, Europa w XVI–XVII w.

Bibliografia

Baszkiewicz J., *Historia Francji*, Wrocław 1999.

Gaxotte P., *Ludwik XIV*, tłum. B. Janicka, Warszawa 1984.

Héritier J., *Katarzyna Medycejska*, tłum. M. Skibniewska, Warszawa 1981.

Kersten A., *Historia powszechna. Wiek XVII*, Warszawa 1984.

Libiszowska Z., *Król-Słońce i jego czasy*, Warszawa 1968.

Magdziarz W., *Ludwik XIV*, Wrocław 1991.

Mikulski K., Wijaczka J. *Historia powszechna. Wiek XVI–XVIII*, Warszawa 2012.

Wielka Historia Świata, t. 6, Grzybowski S., *Narodziny świata nowożytnego 1453–1605*, Warszawa 2005.

Wielka Historia Świata, t. 7, *Świat w XVII wieku*, red. A. Podraza, Warszawa 2005.

Wójcik Z., *Historia powszechna. Wiek XVI–XVII*, wyd. XII, Warszawa 2012.

Wyczański A., *Historia powszechna. Wiek XVI*, Warszawa 1987.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Przyjrzyj się mapie, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Wskaż miasta i obszary zajęte przez Ludwika XIV.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Omów kierunki polityki francuskiej w Europie XVI–XVII w. Kiedy i dlaczego pozycja międzynarodowa Francji ulegała osłabieniu i jakie były tego konsekwencje?

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem, a następnie wykonaj kolejne ćwiczenia i polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/De3CmMCJn>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Europa w cieniu Francji. Wojny Ludwika Czternastego*.

Polecenie 2

W pewnym okresie swego panowania Ludwik XIV zaczął popularyzować wśród społeczeństwa francuskiego hasło o charakterze propagandowym: „Cieszymy się – Pirenejów już nie ma!”.

Odpowiedz na pytanie: W czasie przygotowań do którego konfliktu było ono głoszone?

Wyjaśnij jego właściwe znaczenie.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Podpis pod ilustracją: *Upadający monarchowie*.

Źródło: Wikimedia Commons, Wellcome Trust, R. de Hooghe, licencja: CC BY 4.0.

Określ, jak autor tego dzieła oceniał wpływ polityki zagranicznej Francji w tym okresie na sytuację w Europie. Uzasadnij odpowiedź.

Przeczytaj przytoczony niżej tekst jednego z nowożytnych francuskich teoretyków polityki Jeana Bodina, a następnie wykonaj polecenie.

« Jean Bodin

Otóż trzeba, aby ci, którzy są suwerenni, nie byli w żaden sposób poddani rozkazodawstwu drugiego i aby mogli wydawać i znosić prawa dla poddanych lub unicestwiać prawa nieużyteczne, aby w ich miejsce ustanowić inne. Nie może tego uczynić nikt, kto sam jest poddany prawom. Nikt też nie może tego zrobić w stosunku do tych, którzy mają rozkazodawstwo nad nim. Dlatego to prawo powiada, że książę jest absolwowany [tj. uwolniony] od władzy praw, przy czym słowo „prawo” oznacza po łacinie także rozkaz tego, kto ma suwerenność.

Źródło: Jean Bodin. Cytat za: *Historia idei politycznych. Wybór tekstów*, oprac. St. Filipowicz, A. Mielczarek, K. Pielieński, M. Tański, Warszawa 2012, s. 331.

Nazwij formę rządów, którą propaguje Jean Bodin. Oceń, czy była ona zgodna z charakterem rządów Ludwika XIV i – jeśli tak – jaki mogła mieć wpływ na politykę zagraniczną tego władcy.

Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z zamieszczoną niżej ilustracją pochodzącą z lat 90. XVII w., a następnie wykonaj polecenia.

Źródło: Wikimedia Commons, François Verdier, domena publiczna.

Objasnij symboliczne znaczenie powyższego przedstawienia.

Określ, czy na obrazie jako przyczynę wyjątkowej pozycji Ludwika XIV wskazano sukcesy w polityce wewnętrznej czy zewnętrznej. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do treści analizowanego przedstawienia.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia

Temat: Europa w cieniu Francji. Wojny Ludwika XIV

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XVII. Europa w XVI–XVII w. Uczeń:

1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wymienia konflikty, w które zaangażowała się Francja za panowania Ludwika XIV;
- wyjaśnia znaczenie haseł: wojna dewolucyjna, reuniony, Liga Augsburska;
- analizuje postanowienia traktatów pokojowych w Nijmegen, Rijswijk oraz Utrechcie;
- charakteryzuje sposoby budowania przez Ludwika XIV swojego wizerunku.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);

- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Nauczyciel prosi, aby uczniowie powtórzyli informacje na temat rządów Ludwika XIII i Ludwika XIV oraz kardynałów de Richelieu i Mazarina.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie przez nauczyciela na tablicy tematu oraz celów lekcji, a następnie określenie kryteriów sukcesu.
2. Prowadzący zadaje uczniom pytanie o umiejscowienie tematu lekcji w czasie. Pyta: W jakim okresie się znajdujemy? Co ważnego działo się wcześniej? Prosi jednego z uczniów o przypomnienie informacji o Francji za czasów Ludwika XIII i XIV oraz kardynałów.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel omawia politykę Ludwika XIV wobec innych państw i przyczyny prowadzonych przez niego wojen: wojnę dewolucyjną, wojnę z Holandią, wojny w Rzeszy i o sukcesję hiszpańską.
2. Praca z multimedium („Mapa interaktywna”). Nauczyciel poleca, aby uczniowie zapoznali się z mapą, a następnie w parach wykonali polecenie 2, wskazując miasta i obszary zajęte przez Ludwika XIV. Wybrana osoba udziela odpowiedzi. Następnie nauczyciel prosi, aby uczniowie przygotowali w parach odpowiedzi do polecenia 3: „Omów kierunki polityki francuskiej w Europie XVI–XVII w. Kiedy i dlaczego pozycja międzynarodowa Francji ulegała osłabieniu i jakie były tego konsekwencje?”. Po ustalonym czasie wskazany uczeń udziela odpowiedzi, pozostali uczniowie mogą dopowiadać ważne informacje.

3. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Nauczyciel zapowiada, że uczniowie obejrzą film omawiający sposób budowania przez Ludwika XIV wizerunku i uzasadniania prowadzonych wojen. Prosi, aby przed emisją filmu uczniowie przeczytali polecenie 2. Po obejrzeniu filmu uczniowie proponują odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują polecenie 3 z sekcji „Film + Sprawdź się”, analizują ilustrację z XVII w. i jej wymowę.
2. Nauczyciel poleca wybranemu uczniowi albo uczennicy (może być także ochotnik) podsumowanie lekcji „Europa w cieniu Francji. Wojny Ludwika XIV”. Pyta, który element był dla uczniów trudny i dlaczego.
3. Nauczyciel rozdaje uczniom ankietę ewaluacyjną z oceną lekcji, pracy własnej ucznia oraz pracy klasy.

Praca domowa:

Wykonaj ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Film + Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

Baszkiewicz J., *Historia Francji*, Wrocław 1999.

Gaxotte P., *Ludwik XIV*, tłum. B. Janicka, Warszawa 1984.

Héritier J., *Katarzyna Medycejska*, tłum. M. Skibniewska, Warszawa 1981.

Kersten A., *Historia powszechna. Wiek XVII*, Warszawa 1984.

Libiszowska Z., *Król-Słońce i jego czasy*, Warszawa 1968.

Magdziarz W., *Ludwik XIV*, Wrocław 1991.

Mikulski K., Wijaczka J. *Historia powszechna. Wiek XVI–XVIII*, Warszawa 2012.

Wielka Historia Świata, t. 6, Grzybowski S., *Narodziny świata nowożytnego 1453–1605*, Warszawa 2005.

Wielka Historia Świata, t. 7, *Świat w XVII wieku*, red. A. Podraza, Warszawa 2005.

Wójcik Z., *Historia powszechna. Wiek XVI–XVII*, wyd. XII, Warszawa 2012.

Wyczański A., *Historia powszechna. Wiek XVI*, Warszawa 1987.

Wskazówki metodyczne:

Oba multimedia mogą zostać wykorzystane w lekcji omawiającej postać Ludwika XIV. Uczniowie na podstawie mapy interaktywnej mogą również przygotować notatkę

podsumowującą lekcję.